

Юридичні науки

УДК 343.9

Безпалов Роман Володимирович

*аспірант кафедри кримінального права і процесу
Національного університету «Львівська політехніка»*

Bezpalov Roman

PhD Student at the Department of Criminal Law and Procedure

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0009-0002-2846-6972

**КРИМІНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТЕНТУ МЕРЕЖІ
ІНТЕРНЕТ В СИСТЕМІ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ
НЕПОВНОЛІТНІХ
CRIMINOLOGICAL STUDY OF THE INTERNET CONTENT IN THE
SYSTEM OF JUVENILE DELINQUENCY DETERMINATION**

***Анотація.** В сучасному світі Інтернет став невід'ємною частиною життя підлітків. Віртуальне середовище надає безліч можливостей для освіти, розваг, соціалізації та саморозвитку. Проте, поряд з позитивними аспектами, існують і значні ризики, пов'язані з впливом негативного контенту. Дана стаття присвячена кримінологічному дослідженню контенту мережі Інтернет, який може впливати на детермінацію злочинної поведінки серед неповнолітніх.*

У даній статті досліджується вплив контенту мережі Інтернет на детермінацію злочинної поведінки серед неповнолітніх. Аналізуючи сучасні тенденції використання Інтернету молоддю, автори вивчають, як різні види контенту, зокрема насильницькі та протиправні матеріали, можуть сприяти формуванню кримінальних нахилів та поведінки у підлітків. Робота базується на комплексному підході, що включає аналіз соціально-

психологічних, правових та технологічних аспектів впливу Інтернету. Особлива увага приділяється ролі соціальних мереж, онлайн-ігор та інших платформ, які можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на розвиток особистості молодшої людини. Інтернет створює нові виклики для соціалізації підлітків. Психологічні аспекти впливу онлайн-контенту включають формування агресивної поведінки, зниження рівня емпатії та соціальної відповідальності. Соціальні фактори, такі як тиск однолітків та прагнення до самоствердження, також відіграють важливу роль у детермінації злочинної поведінки. Законодавча база, що регулює використання Інтернету, є важливим аспектом боротьби з злочинністю серед неповнолітніх. Важливо враховувати міжнародний досвід та практики регулювання доступу до шкідливого контенту. Результати дослідження підкреслюють необхідність посилення контролю за онлайн-контентом та розробки ефективних заходів профілактики для запобігання злочинності серед неповнолітніх.

Ключові слова: неповнолітні, кримінальне правопорушення, Інтернет, вплив, поведінка.

Summary. In the modern world, the Internet has become an integral part of teenagers' lives. The virtual environment provides many opportunities for education, entertainment, socialization and self-development. However, along with positive aspects, there are also significant risks associated with exposure to negative content. This article is devoted to a criminological study of Internet content that may influence the determination of criminal behavior among minors.

This article examines the impact of Internet content on the determination of criminal behavior among minors. By analyzing current trends in the use of the Internet by young people, the authors examine how various types of content, including violent and illegal materials, can contribute to the formation of criminal tendencies and behavior among adolescents. The work is based on a

comprehensive approach that includes an analysis of the socio-psychological, legal, and technological aspects of the Internet's influence. Particular attention is paid to the role of social networks, online games and other platforms that can have both a positive and negative impact on the development of a young person's personality. The Internet creates new challenges for the socialization of adolescents. Psychological aspects of the impact of online content include the formation of aggressive behavior, a decrease in empathy and social responsibility. Social factors, such as peer pressure and the desire for self-affirmation, also play an important role in determining criminal behavior. The legal framework governing the use of the Internet is an important aspect of combating juvenile delinquency. It is important to take into account international experience and practices of regulating access to harmful content. The results of the study emphasize the need to strengthen control over online content and develop effective prevention measures to prevent juvenile delinquency.

Keywords: *minors, criminal offense, Internet, influence, behavior.*

Постановка проблеми. Зростання часу, проведеного онлайн: підлітки все більше часу проводять в Інтернеті, де стикаються з різноманітним контентом, включаючи той, що пропагує насильство, наркотики, екстремізм та інші форми протиправної діяльності. Вразливість підліткової психіки: психологічна нестабільність та прагнення до самоствердження роблять підлітків вразливими до впливу негативного контенту, що може спровокувати асоціальну та злочинну поведінку. Недостатність регуляції та контролю: існуюча законодавча база та технологічні засоби контролю за контентом часто не встигають за швидкими змінами в Інтернет-середовищі, що ускладнює захист неповнолітніх від шкідливого впливу.

Мета статті – вивчення впливу контенту мережі Інтернет на детермінацію злочинності серед неповнолітніх, а також розробка

рекомендацій щодо зниження ризиків та профілактики негативного впливу.

Виклад основного матеріалу. Особливість сучасного інформаційного середовища, полягає в її впливі на соціальну поведінку. Індивід вже існує в іншій системі відносин. Він керується не лише поведінкою людей, що оточують його всередині обмеженої території, але і поведінкою осіб, які перебувають далеко за межами його проживання. Саме система взаємодії людей у цьому інформаційному середовищі дозволяє створити інформаційні механізми впливу й управління, а інформаційний конформізм призводить до формування залежності від думок, установок і оцінок інших людей. При цьому в мережі все яскравіше можна побачити «розмивання» інституту заборони, цінностей, еталонів поведінки і критерій розмежування позитивного і негативного, що також веде до формування делінквентної поведінки. Якщо раніше на менталітет і поведінку неповнолітнього в переважній більшості впливала лінія поведінки найближчого оточення (основою була система батьківського і соціального контролю), то в сучасних умовах на мотивацію неповнолітнього суттєво вплив надає Інтернет [1].

Механізм впливу інформаційного простору мережі Інтернет на особистість неповнолітнього користувача дуже складний та неоднозначний. Про вплив інформації можна, говорити лише з певним ступенем умовності, оскільки і позитивний, і негативний вплив тієї чи іншої сторони суспільного життя залежить від конкретної комбінації детермінант [6]. При цьому по результатам проведеного нами дослідження 46 % опитаних неповнолітніх і 75 % співробітників правоохоронних органів, вказали на інтернет як на основне джерело криміналізації суспільства. Про це ж, на наш погляд, свідчить і зниження показників злочинності неповнолітніх, вихованих в сім'ї з одним із батьків або поза сім'єю, що вказує на збільшення ступеня впливу інших факторів, в першу чергу інтернету, на криміналізацію неповнолітніх.

При цьому необхідно враховувати особливості поведінки підлітків, які багато в чому визначаються суперечливістю їхнього вікового становища: це вже не діти, але ще і не дорослі. Саме в підлітковому віці формується почуття дорослості. Підліток починає ідентифікувати себе з дорослими, але поки що не може налагодити з ними повноцінного співробітництва. Це пов'язано ще з не повністю сформованою психофізіологічної основою дорослості, а також з тим, що дорослі продовжують дивитися на нього як на дитину. З одного боку, неповнолітні хочуть бути самостійними у виборі цілі в житті, а з іншого – вони змушені погоджуватися з думкою педагогів, батьків, однолітків, і навіть з об'єктивними обставинами. Так виникає конфліктність, прагнення самоствердження, зокрема і через наслідування асоціальних форм поведінки, впертість, негативізм (неприйняття виховних заходів). Особливо небезпечним бачиться формування особистості через ідентифікацію себе з конкретною протиправною позицією або моделлю поведінки, і тоді дитина намагається наслідувати найбільш найпоширенішим образам.

На наш погляд, в основі проблеми дитячої злочинності лежить більша частини, поганий вплив навколишнього інформаційного середовища, а не особиста схильність підлітка до девіантної поведінки. Крім, не самої кращою атмосфери в сім'ї, школі, багато дітей схильні до впливу негативного інформаційного поля. Усе це надає великий вплив на незміцнілі думки неповнолітніх [2].

У кримінальних правопорушеннях вчинених неповнолітніми виявляються вікові особливості, розвиваються в несприятливому для формування і життєдіяльності особистості соціального середовища. По-перше, в «мотивах зростання», причому у суперечливій формі та шляхом доведення значимої особисто для цієї групи, особам, що «я, як ви», і водночас підкреслення «я – особистість». Останнє, зазвичай, спілкування з батьками, педагогами, іншими суб'єктами. По-друге, фіксуються мотиви,

пов'язані з тим, що йде дитинством і його пережитками, так званий дитячий анархізм – прагнення негайно мати речі, що його цікавлять, покататися на машині, дати здачі кривднику, як колись вчили в ранньому віці. По-третє, в правопорушеннях підлітків виявляються мотиви, що впливають з їхньої залежності від невміння знаходити законні способи відстоювання своїх прав. Звідси вбивства тих батьків, вітчимів, які знущалися над сім'єю, втечі з дому, бродяжництво з наступними крадіжками для задоволення невідкладних матеріальних потреб [5].

Усвідомлення складнощів і проблем, виникаючих в реальному житті, з якими неповнолітній не може впоратися самотійно, спотворення сприйняття реального світу ведуть до руйнування повсякденного способу життя, зміни життєвих орієнтирів, розвитку депресії, наростання соціальної ізоляції, сприяють формуванню девіантної поведінки, як правило, пов'язаної з серйозними психофізіологічними проблемами.

Криміногенний вплив інформаційного простору мережі Інтернет обумовлено наступними властивостями та обставинами.

По-перше, структура мережі з її анонімністю (людина невидима і не має можливості бачити інших людей) дозволяє з одного боку, почуватися легко і невимушено, у тому числі видаючи себе за повнолітнього, і таким чином отримувати доступ до тих видів діяльності та інформації, які в реальному (звичайного) житті були б для нього утруднені, а часом і недоступні (фінансові угоди, проведення платіжних операцій, відвідування сайтів, доступних тільки дорослим користувачам, порносайтів тощо). З іншої сторони анонімність, відкриває широкі можливості для зловживання довірою самих неповнолітніх, в том числі за допомогою «хибної ідентичності», тобто уявлення іншою особою (в останні роки посилюється негативна тенденція спілкування дітей з педофілами, які вступають у контакт від імені дитини (однолітка); внаслідок такого спілкування неповнолітній самотійно створює фото- і відеоматеріали еротичного і

порнографічного характеру).

Вироблений злочинцями механізм впливу Інтернет на неповнолітніх у галузі одержання та розповсюдження порнографічних матеріалів включає в себе маніпуляції, спрямовані на збудження інтересу, вмовляння зробити фото чи відео порнографічного та (або) еротичного характеру і направити їх на вказаний адрес або на номер телефону. Після отримання фото-відеозображень починається шантаж, спрямований на отримання нових матеріалів під загрозою поширення наявних серед найближчого оточення жертви [3].

По-друге, безмежні можливості інформаційного простору мережі Інтернет призводять до формування у неповнолітніх почуття безкарності та вседозволеності, що збуджує бажання, спрямоване на вчинення правопорушення, а в ряді випадків і кримінальних правопорушень. Ілюзія свободи у віртуальному просторі може привести до формування у неповнолітнього правового нігілізму, спотвореного розуміння норм поведінки і безвідповідальності за досконалі дії. Так пропозиції здійснити самогубство, вказівки на самогубство, як на спосіб вирішення проблеми, схвалення вчинення самогубства та використання психологічних прийомів в інформаційно-телекомунікаційній мережі «Інтернет» схилили до вчинення самогубства.

Для формування певного стереотипу мислення у мережі Інтернет використовуються особливі психологічні технології, такі як: відволікання або концентрація уваги, створення ілюзій сприйняття, розумове спрощення, обмеження матеріалу, спотворення фактів, емоційне нагнітання.

Дуже потужним засобом впливу в контенті мережі Інтернет є фільми, онлайн-відеоролики, приколи, аніме і кліпи, які доносять до глядачів не сухі факти, а через яскраві образи, емоційні характери, захоплюючі сюжети диктують певні моделі поведінки та парадигми життєустрою.

По-третє, пошукові можливості мережі Інтернет дозволяють

неповнолітнім користувачам не тільки розширювати кругозір, але і в процесі серфінгу [4] в інтернет-просторі отримувати інформацію про дії кримінальної спрямованості (про виготовлення та способи збуту наркотиків, вибухових пристроїв, способах самогубства, екстремістській діяльності, способах крадіжок, шахрайства та ін.).

Результати проведеного опитування неповнолітніх підтверджують широке поширення криміногенної інформації в мережі. Так, підлітки найчастіше в інтернеті стикаються з контентом, що містить відомості про способах вчинення окремих видів кримінальних правопорушень (44 %) і способах виготовлення та збуту наркотичних засобів і психотропних речовин (48 %).

Як показують результати проведеного нами дослідження, в даний час поширення у мережі Інтернет, особливо у соціальних мережах, отримали такі способи впливу:

– кібербулінг – це віртуальний «терор», найчастіше підлітковий, який полягає в агресивному нападі, задирання, провокування, тероризуванні і цькували обраного підлітка;

– тролінг – розміщення в інтернеті (на форумах, в дискусійних групах, блогах, чатах та ін.) провокаційних повідомлень з метою викликати флейм (суперечка заради спору), конфлікти між учасниками, взаємні образи, та ін.;

– кібергрумінг – це налагодження сексуальних контактів або сексуальне домагання до неповнолітнім за допомогою мережі Інтернет;

– секстинг – пересилання особистих фотографій, повідомлень інтимного змісту за допомогою сучасних коштів зв'язку: стільникових телефонів, електронної пошти, соціальних мереж.

Поширеності кібербулінгу і тролінгу в мережі Інтернет сприяє анонімність агресора, безвідповідальність користувачів і безкарність порушників. З числа проанкетованих нами осіб кібербулінгу та тролінгу піддавалися від 24,4 до 65,2 % дівчат та від 21,3 до 64,1% юнаків.

Висновки. Контент мережі Інтернет має значний вплив на формування поведінки неповнолітніх. Насильницький та протиправний контент може сприяти детермінації злочинності серед підлітків. Для запобігання цьому необхідно вживати комплексних заходів, що включають освітні, правові та технологічні інструменти. Забезпечення безпеки дітей в Інтернеті має стати пріоритетом для суспільства, аби виховати здорове та відповідальне покоління.

Література

1. Вакуленко О.В. Психологічні аспекти впливу Інтернету на поведінку підлітків. Київ: Наукова думка, 2020.
2. Взаємозв'язок школи та сім'ї у формуванні особистості дитини. *На Урок: освітній проєкт*. URL: <https://naurok.com.ua/vza-mozv-yazok-shkoli-ta-sim-u-formuvanni-osobistosti-ditini-56990.html> (дата звернення: 15.06.2024).
3. Коваленко М.І. Соціальні мережі та кібербулінг: виклики сучасності. Харків: ХНУВС, 2019.
4. Петренко С.А. Правове регулювання захисту дітей від шкідливого контенту в Інтернеті. Львів: ЛНУ, 2021.
5. Савченко А. В. Мотив і мотивація злочину: монографія. К.: Атіка, 2002. 144 с.
6. Хитрик Р. Більшість неповнолітніх злочинців виховуються в неповних сім'ях або без батьків. *Закон і бізнес*. 2015. № 11 (1205). URL: <https://zib.com.ua/ua/114975.html> (дата звернення: 15.06.2024).

References

1. Vakulenko O.V. Psykholohichni aspekty vplyvu Internetu na povedinku pidlitkiv. Kyiv: Naukova dumka, 2020.
2. Vzaiemozviazok shkoly ta simi u formuvanni osobystosti dytyny. *Na*

Urok: osvittii proiekt. URL: <https://naurok.com.ua/vza-mozv-yazok-shkoli-ta-sim-u-formuvanni-osobistosti-ditini-56990.html>.

3. Kovalenko M.I. Sotsialni merezhi ta kiberbulinh: vyklyky suchasnosti. Kharkiv: KhNUVS, 2019.

4. Petrenko S.A. Pravove rehuliuвання zakhystu ditei vid shkidlyvoho kontentu v Interneti. Lviv: LNU, 2021.

5. Savchenko A. V. Motyv i motyvatsiia zlochyntsi: monohrafiia. K.: Atika, 2002. 144 s.

6. Khytryk R. Bilshist nepovnolitnikh zlochyntsiiv vykhovuiutsia v nepovnykh simiakh abo bez batkiv. *Zakon i biznes*. 2015. № 11 (1205). URL: <https://zib.com.ua/ua/114975.html>.